

Skifter

Foredrag ved Kathrine Tobiasen

9. oktober 2023, Trekantområdets Slægtshistoriske Forening

Hvad er et skifte – At lade foretage en opgørelse af et bo, navnlig af et dødsbos formuemasse og fordele det mellem arvingerne.

Skifte oprindeligt

- Et privat skifte
- Et skifte kunne klares inden for familien
- Umyndige børn krævede hensyn

Når der var umyndige børn tog det offentlige over.

Danske lov 1683 5 bog 2. cap om arv og skifte. (I det følgende refereres de vigtigste for slægtsforskere.)

1. artikel

Når nogen ved døden afgår og efterlader sig enten umyndige eller fraværende eller ingen arvinger, da skulle de, som er i huset, hvor den afdødes gods og midler findes, under tilbørlig straf strax give stedets øvrighed, geistlig eller verdslig, det tilkende, som skulle forpligtede være strax ved deres middel i arvingernes og frændernes nærværelse, som da kunde være tilstede, at lade forsegle det gods, den afdøde tilhørte, og sætte det i god forvaring, uden hvad som til den afdødes begravelse og til husholdningen, om der holdes nogen, fornødeligen behøves. Hvilket dog altsammen skal registreres og vurderes, og dennem, som i huset er, leveres, som derfor siden skulle gøre rede og regnskab.

2. artikel

Er det Husbond, eller Hustrue, som død er, og haver fællis Børn sammen, og den Afdøde ingen sær kuld Børn efterlader sig, da maa den efterlatte Person uden saadan Besegling side i Boen indtil tredivende Dag, med mindre der stor vitløftig Gield i Boen findis; Tj da skal Boen strax forseglis.

3. artikel

Paa tredivende Dag skal Boen af Rettens Middel og de myndige nærværende Arvinger og de Umyndigis og fraværendis Formyndere og Frænder rigtig registeris, og af Uvillige Personer lovligen vurderis, saa og al Indgield og Udgiel, saa vit vidis kand, rigtig antegnis.

Der handler bl.a. om, at der skal være penge til kreditorer, derfor må der intet fjernes fra huset, før det offentlige havde vurderet, hvad der er af værdier, når kreditorerne havde fået, hvad de skulle have, blev resten fordelt mellem familiemæssige arvinger.

Skiftes forløb

Dødsfaldet anmeldes til skiftemyndigheden

Boet registreres og forsegles

Efter 30 dage: Skifteforvalter, arvinger evt. formynder og lavværgemøder op

Boet vurderes af vurderingsmænd

Gæld udredes og fratrækkes

Arven deles mellem arvingerne – 2 lodder til mænd og 1 lod til kvinder

Der udfærdiges et skiftebrev som underskrives af parterne

13. artikel

Ingen Enkemand eller Enkequinde maa indlade sig i nyt Ægteskab, før der er holdt rigtigt skifte med den afdødes Børn eller Arvinger.

24. artikel

Naar Boet skal skiftes, og det kan tilstrække, og alle Creditorerne kan deraf blive fornøjede, da tager den Efterlevende så meget forud af den beholdne Boe til sin Begravelse, som billigen paa den Afdødes Begravelse er anvendt

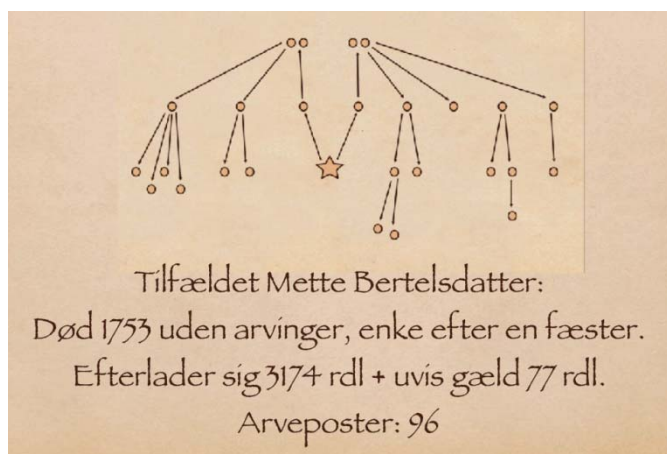
26. artikel

Kan Boen ej tilstrække, da mister den Efterlevende Vederlag for Begravelse og Hustruen sin Fæstensgave eller Morgengave.

Hvem arver?

- Arv bør at fremgange, imens Afkom er til, og saa længe Børn og Børnebørn ere til ned ad, da arve ej Forældre, eller Oldefædre, op ad (28. art.)
- Mands-Person tager to Loder imod een, Qvindis Person tager een, i alle Arve (29. art.).
- Gælder til 1857. Ægtebørn, børn født i ægteskab, også selv om forældrene først er gift efter barnets fødsel (33. art.)

Udarvskifter

Der viser sig altså at være 96 arvinger, fordi hun ikke selv har børn.

Den gang fandtes der to typer af børn født uden for ægteskabet.

Børn født uden for ægteskabet arver kun deres mor, dog fandtes følgende regler:

Men ved Slegfredbørn kan faderen tage barnet til tinge og lyse og forkynde, at det er hans barn, hvorefter han kan "tilskøde barnet, hvad han vil give det". Dog kun et halvt lod. Gælder ikke for Horebørn (70.-71. art.)

DVS.:

Slegfredbørn – var børn, hvor forældrene ikke var gift, men heller ingen af dem var gift. Slegfredbørn kan arve deres far.

Horebørn – var børn, hvor en af forældrene er gift til anden side. Horebørn kan normalt ikke arve faderen.

Senere kom følgende bestemmelser:

1792 Arveafgift indføres; dødsfald skal anmeldes til skiftemyndigheden.

1845 Arvefrordning, der inddeler arvingerne i 5 klasser og begrænser arveretten til tipoldeforældres livsarvinger.

1857 Samme myndighedsregler og lige arveret for mænd og kvinder, gifte kvinder dog først fra 1880.

Skiftejurisdiktionen

- i byerne: Byfogeden.
- København: Københavns byting, Sø og Handelsretten.
- På landet: Amtmand, godsejer, herredsfoged.
- Gejstlige (præster og degne) og militærpersoner har deres egen jurisdiktion.
- Efter 1919: Retskredsens skifteretter.

Hvor finder vi skifterne?

- Skifter indføres i skifteprotokoller (fra 1719)
- Købstæderne er startet tidligere, og på landet kan nogle skifter findes i tingbøgerne
- Protokollerne findes på rigsarkivets læsesale
- I dag rigtig mange som er digitaliserede på Arkivalieronline.

Problemer med fæstebønder

Hvordan finder jeg min anes gods

Stedregister for Nørrejske Godsarkiver

Stednavneregister til godsejernes skifteprotokoller (Fyn) – Se en oversigt i Slægtstidende nr. 47 – 2019 – Side 12 – 14.

Michael Dupont: Sognenøgle til skifteprotokoller (øst for Storebælt)

De to første findes på Arkivalieronline. Den sidste kun i bogform

Der er en hjemmeside der hedder: Fæster og Skifter – ved hjælp af den, kan man digitalt finde, hvilket gods familien har været fæste under. www.faesterogskifter.dk

Der kan også findes fæsteprotokoller på www.familysearch.org

Så findes de selvfølgelig også på www.sa.dk -> Mest benyttede temaer -> Skifter. På Rigsarkivets hjemmeside kan man komme meget langt ved at benytte funktionen Daisy – her er det en fordel at skrive søgeordet så kort som muligt. På Rigsarkivets hjemmeside findes der desuden et Navneregister.

www.salldata.dk er en alternativ indgang alle de dokumenter, som ligger på Rigsarkivets hjemmeside.

Her følger flere muligheder for søgning.

Erik Brejl – har indekseret en stor mængde skifter.

Aurelia Clemons – er en amerikansk dame med danske rødder som har renskrevet en stor mængde af danske skifter og lagt dem på nettet.

Tjek også Danske Slægtsforskeres linksamling: www.slaegt.dk > Kilder > Linksamling

Når man ikke kan finde et skifte, som BURDE være der?

- Afdøde er gået på aftægt
- Afdøde har ingen umyndige arvinger
- Husk: Nyere skifter er mindre interessante!

Afdøde har ingen umyndige arvinger Husk: Nyere skifter er mindre interessante!

Hvad kan vi så få ud af skifterne?

Slægtssammenhænge opklares

Man får at vide hvem der er: Enke/enkemand

Stadig lavende børn – eller andre arvinger

Lavværg, formynder og kurator er næsten altid slægtninge

Under skifter for mænd

Hvis der er "hat og piber" i et skifte, er det én, som har brændt brændevin.

I skifterne kan der f.eks. være beregnet omkostninger til begravelsen.

Begravelsesomkostninger

Anne Cathrine Jesdatter, d. 1805 Til afgangne Christopher Frandsens Enkes Begravelse, er forbrugt, så som:

2 Tdr. 2 Skp. Rug á 7 rd.	15 rd. 4 mk. 8 sk.
4 Skp. byg	2 - - - - -
5 Skp. malt.....	2 - - 3 - - -
Til Provsten for ligprædiken	5 - - - - -
- -- degnen	1 - - - - -
40 Potter brændevin á 24 sk.	10 - - - - -
Ligkisten	3 -- 2 - - - -
For graven at kaste	-- 1 -- 8 -
Fersk kød for	2 - - - - 12 -
Spæk for	8 - - 1 - - 8 -
Til Sigte løn og Bropenge.....	<u>-- 2 - - 10 -</u>
.....	50 rd. 3 mk. 14 sk

Omsorg for børn

Peder Jessen, 1800

Det blev ellers af Enkemanden indgaet og bestemt at den ældste Søn Jes Rahbek, som er svagelig af Helbred og har en Skade i den ene Arm, som befrygtes incurabel, skal bestandig og saa længe han lever have frie og forsvarlig Underholdning og Tilsyn i Stervbostedet, dog med det Vilkaar, at bemelte Jes' tillagte Arv staaer og forbliver uden Renter i Stervbostedet saa længe han der nyder Underholdning, men skulle han komme sig til sin Førlighed og Helbred, da skal hans Arv ham af Stedets Beboer udbetales. – I Øvrigt skal Jes stedse nyde en god Omgang og af Stedets Beboer forsvarligen beegnes.

Omsorg for ældre generationer

Lars Madsen, 1769

... og som enkemandens 82 Aars gamle Fader Mads Christensen, der sig her på Stedet opholder, bør nyde sit tilbørlige Ophold, Klæde og Føde med videre samt alt behøvende Tilsyn, saa lover Enkemanden fremdeles som hidindtil sin Pligt der udi at iagt tage. Og var Enkemanden tillige begiærende Forretningen tilført, at i saa Fald han inden sin Fader skulle ved Døden afgaae, maa Stedet ikke sælges eller paa anden maade afhændes end at den gamle Mand io af Stedet skal nyde saa forsvarlig Ophold til hans Dødstime, og om siden een anstændig Begravelse og Jordefærd.

Det var hvad jeg fik på papiret

Henning Karlby